

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voorwoord

Et alors?

Tomas Van Reybrouck

Ken je dat gevoel, dat iemand je vraagt een tekst te schrijven en dat je denkt: 'Oh nee, daar ben ik niet goed in' of 'Daar weet ik niet genoeg van'? Of ken je de twijfel die je bij momenten als hulpverlener kan overvallen: 'Hoe kan ik nu een goede therapeut zijn als ik het zelf ook niet altijd goed weet in mijn eigen privéleven?' Of als je een workshop of lezing moet geven en er zitten veel ervaren en gerespecteerde collega's in de zaal en de gedachte 'Hoe kan ik deze mensen nog iets bijleren?' komt op? Op zulke momenten kan een gevoel van falen je overvallen. Dat voelt aan als een persoonlijk tekortschieten met ideeën als 'Ik kan het niet', 'Het is niets voor mij', 'Ik ben niet deskundig genoeg'. Net dan kan onze eigen systeemtheorie helpen om het gevoel van falen breder te bekijken dan als een individueel probleem.

Ik ben zelf opgeleid met de concepten sociale perspectieven (Mattheeuws, 1983) en sociale discoursen (White, 2007). Deze concepten maken de sociale, culturele en maatschappelijke invloeden zichtbaar en nemen deze bij moeilijkheden mee in rekening. Ze kunnen helpen om het individuele gevoel van falen te verbreden naar sociale opvattingen over zogenaamd goed handelen. In het recent uitgegeven boek *Wegen naar her-verbinding* onder redactie van Vermeire en Sermijn (2017) lezen we: 'Dominante discoursen hebben een grote invloed op het zelfbeeld en de identiteit van mensen. Het zijn als het ware de spiegels waarin mensen naar zichzelf en anderen kijken' (p.303). Dit geldt niet alleen voor onze cliënten maar ook voor ons. Er leven allerlei opvattingen over zogenaamde deskundigheid als auteur, therapeut en opleider: 'Je moet voldoende expertise in huis hebben', 'Je moet de materie zelf perfect beheersen', 'Je moet een gedegen antwoord kunnen formuleren en goede oplossingen kunnen aanreiken', 'Je kan maar over iets schrijven of vertellen als je een autoriteit bent in je vakgebied' en natuurlijk 'Professioneel handelen staat gelijk aan evidence based handelen', enzovoorts.

Veel 'moetens' dus die je niet zomaar weggecijferd krijgt. Het helpt al

Tomas Van Reybrouck

om ons ervan bewust te worden. In plaats van ons eigen handelen eraan af te meten en onze deskundigheid in twijfel te trekken, kunnen we ook deze opvattingen onderzoeken. Klopt dat wel? Ben ik daarmee akkoord? Wil ik het op die manier zien?

In de loop der jaren ben ik sensitief geworden voor tegengeluiden, zowel bij collega's als in literatuur als bij cliënten. Het is verfrissend om alternatieve en helpende opvattingen naast de dominante en druk genererende denkbeelden te plaatsen. Een kleine bloemlezing. Peeters (1989) stelt bijvoorbeeld een alternatieve opvatting voor deskundigheid voor. In plaats van het 'vermogen om voor alles oplossingen te bedenken' suggereert hij 'het vermogen om de complexiteit van de dingen te zien' (p.43). De Nederlandse dichter Rutger Kopland (pseudoniem van de psychiater Rudi van den Hoofdakker) schreef in 1972 een dichtbundel met als titel *Wie wat vindt heeft slecht gezocht*. Een pleidooi om te blijven zoeken. De Amerikaanse therapeut Scott Miller (2007) haalt uit onderzoek naar *supershrinks*, de zogenaamde supertherapeuten, als hun belangrijkste kenmerk: 'De (interne) motivatie hebben om zichzelf te bevragen, voortdurend te reflecteren en de cliënt te bevragen of de therapie aanslaat, (...)' (p.8). Aan Samuel Beckett ontleen we het citaat: 'Ever tried. Ever failed. No matter. Try Again. Fail again. Fail better.' En tot slot de cliënte die in haar levenskeuzes niet altijd de platgetreden paden heeft gelopen. Zij reageerde op de veroordelende commentaren van de buitenwereld met de aan de Franse president Mitterand toegedichte woorden, toen naar zijn buitenechtelijke relatie werd gepolst: '*Et alors?*' Vanuit deze alternatieve opvattingen krijgen we bij wijze van spreken toelating het niet te weten, zoekend te zijn en gevoelig te zijn voor de complexiteit. Deze gedachten kunnen soms helpen een beslissing te nemen dat artikel toch te schrijven, die workshop wel te geven of minder veeleisend voor onszelf als therapeut te zijn. Het zou me benieuwen welke helpende gedachten de lezer van dit tijdschrift er in zijn werk op nahoudt.

Ik heb voor de gelegenheid met de bril van de sociale discourses de artikels in dit nummer gelezen. Daarbij valt telkens op dat bij de hoofd-artikels, de onderzoeksbijdrage, de praktijkbijdragen, de congressen en de boekenrubriek systeemtherapeuten verschil proberen te maken met de dominante sociale discourses.

We vinden het altijd fijn als de diverse rubrieken in ons tijdschrift gevuld zijn, maar dit geldt niet voor het in memoriam. Het betekent namelijk dat er opnieuw een betekenisvolle collega van ons is heen-

Et alors?

gegaan. Na de twee in memoriams in een van de vorige nummers voor Jolanthe de Tempe en John Shotter, nemen we deze keer afscheid van Alice van der Pas, ‘*grand old lady* van de ouderbegeleiding’ zoals **Herman Baartman** haar noemt. Baartman, emeritus-hoogleraar Preventie en Hulpverlening inzake Kindermishandeling, was samen met Ben Spiecker promotor van Alice van der Pas. Hij schreef een pakkend eerbetoon. Als er iemand tegengewicht bood aan de schulddiscoursen op ouders, dan was het wel Van der Pas. Zo schreef ze zevenentwintig jaar geleden al een artikel voor ons tijdschrift met de veelbetekenende titel ‘Ouderbegeleiding: een ernstig geval van verwaarlozing’ (1990).

In hun artikel over feedback georiënteerde gezinstherapie bespreken **Karine Van Tricht, Eva Deslypere & Peter Rober** het belang van dialogische feedbackinstrumenten in gezinstherapie. De meeste traditionele feedbackinstrumenten waren tot nu toe enkel ontwikkeld voor individuele therapie. Deze instrumenten worden vaak gebruikt om informatie te geven over het al dan niet succesvol zijn van therapie, maar volgens de auteurs helpen ze ook om een betere samenwerkingsrelatie, tussen therapeut en gezinsleden maar ook tussen gezinsleden onderling, tot stand te brengen. De auteurs bieden met hun onderzoek een alternatief voor het algemeen aanvaarde *randomized controlled trial* (RCT) onderzoek.

Het volgende artikel van **Bruno Hillewaere & Jørgen Mous** sluit daar mooi bij aan. Zij hebben het in ‘Creativiteit en doelgerichtheid in dialogische systeemtherapieën’ over het spanningsveld tussen de maatschappelijke druk om efficiënt en evidence based te werken enerzijds en het belang van de ontmoeting met de cliënt anderzijds. De auteurs pleiten ervoor dat het geen of-of dilemma hoeft te zijn, maar dat beide samen kunnen gaan. Hoe je dat dan doet, lees je in hun artikel, theoretisch onderbouwd en geïllustreerd met casuïstiek uit de praktijk.

In de praktijkrubriek beschrijft **Aad Tijssens** de toepassing van een groepsmethodiek uit het programma Kinderen in de Knel in een individueel traject met ouders in een vechtscheidingssituatie. Hij illustreert hoe creatief werken met rollenspel niet tot groepen beperkt hoeft te blijven. Met de titel ‘(N)iemandsland’ benoemt hij de overgang van kinderen van de ene naar de andere ouder. Met zijn bijdrage gaat Tijssens in tegen het discours dat er met ouders in hoogconflictsituaties geen progressie te maken zou zijn.

In de rubriek Onderzoek Gesignaleerd krijgen we een artikel van **Joke Vandamme, Ann Buysse & Guy T’Sjoen**. Zij onderzochten een relationele kijk op de beslissing tot abortus. In de huidige maatschappelijk-

Tomas Van Reybrouck

ethische perspectieven op abortus ontbreekt namelijk aandacht voor het feit dat er naast de vrouw ook een man in het abortusverhaal aanwezig is. Daar brengen deze onderzoekers alvast verandering in.

Vervolgens presenteren we u twee congressen. **Matti Knoop** bespreekt het eerste congres van het Engelse Institute of Narrative Therapy in Brighton. Daar probeerde men onder meer manieren te vinden om zich anders te verhouden tot maatschappelijke kwesties als sociale ongelijkheid en armoede. **Ad van Duijne** bezocht de studiedag georganiseerd door de sectie forensische systeemtherapie van de NVRG met als titel 'Op zoek naar Bloody Mary'. Het thema was vrouwen en meisjes in de forensische zorg. De heersende denkbeelden op het vlak van criminaliteit bestaan erin dat vrouwen minder gewelddadig zijn dan mannen en geen zedendelicten plegen. Of dit effectief ook blijkt uit de gepresenteerde onderzoeksgegevens, lees je in zijn congresverslag.

Na de twee congresverslagen volgen er twee boekbesprekingen. **Jan Meerdinkveldboom** bespreekt *Kaat wil niet meer op bezoek* van Ludo Driesen over het ouderverstotingssyndroom. Hij noemt het een toegankelijk boek maar maakt ook kritische systemische reflecties over de term die te veel naar een individuele stoornis bij een kind verwijst. **Lieven Migerode** recenseert *Waarom liefde pijn doet* van de Israëlische schrijfster Eva Illouz. Hoe hij met een kritische psychologische bril naar de sociologische verklaring van de auteur kijkt, lees in je zijn boekbespreking.

Tot slot nieuws uit de redactie. We verwelkomen twee nieuwe collega's, meer bepaald Erica Siegers uit Amsterdam en Sanne Oomens uit Den Haag, beiden ervaren systeemtherapeuten die zich voluit voor ons tijdschrift willen engageren. Uit de eerste contacten blijkt al dat hun deskundigheid en gedrevenheid een meerwaarde voor de redactie zullen betekenen. We zijn blij met deze redactie-uitbreiding.

Kortom, voor u ligt opnieuw een goed gevuld en gevarieerd nummer over verschillende aspecten van ons vakgebied. Als rode draad merken we dat systeemtherapeuten heel vaak andere wegen bewandelen dan de klassieke paden en andere ingangen nemen dan de voor de hand liggende. Dit maakt ons vaak zo uniek en verschillend maar soms ook kwetsbaar. Allerlei dominante opvattingen kunnen bij momenten twijfel oproepen. Hopelijk kan dit tijdschrift ons niet alleen inhoudelijk voeden maar ons ook de nodige ondersteuning bieden om te blijven doen wat we doen en hierover met zowel anderen als onszelf in dialoog te gaan.

Et alors?

Literatuur

Kopland, R. (1972). *Wie wat vindt heeft slecht gezocht*. Amsterdam: Van Oorschot.

Mattheeuws, A. (1983). Omtrent sociale perspectieven. *Systeemtheoretisch bulletin*, 1(3), 13-25.

Miller, S.D., Duncan, B.L., Sorrell, R., Brown, G.S. & Chalk, M.B. (2007). Using outcome to inform therapy practice. *Journal of Brief Therapy*, 5 (1), 5-22.

Pas, A. van der (1990). Ouderbegeleiding: een ernstig geval van verwaarlozing. *Systeemtherapie*, 2, 55-75.

Peeters, F. (1988). Samenwerking en overleg – Een systeem- en communicatietheoretische opvatting bekeken in een context van multitherapeutische hulpverlening. *Systeemtheoretisch bulletin*, 7(1), 19-44.

Vermeire, S. & Sermijn, J. (red.) (2017). *Wegen naar her-verbinding – Narratieve, collaboratieve en dialogische praktijken*. Antwerpen: Interactie-Academie.

White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. New York: Norton & Company.